نەوەستان لە کەناردا... رانانی بەکر ئەحمەد بۆ کتێبی کۆمۆنیزمی نوێ

ناوی کتێب: کۆمۆنیزمی نوی، لیکۆڵینەوەیەک سەبارەت بە حزب و دەوڵەت و کێشەکانی کۆمۆنیزمی سەردەم
چاپخانەی کارۆ
ساڵی چاپ: 2020
ژمارەی سپاردن: 1457
نووسەر: ئاسۆ کەمال

ڕانانی : بەکر ئەحمەد
01-07-2022

لە یادکردنەوەی مەراسیمەکانی یەکی ئایاری شاری یەتەبۆری سویددا، گۆڕەپانی "یان تۆرێت"، جیگایەکی تایبەتی هەیە. بەشێک لەو چەپەی کە لە باری فکرییەوە خۆی لە سوشیال دیموکراتی جیاکردۆتەوە، لەگەڵ چەپی خۆرهەڵاتی ناوەراست و گۆشە جیاوازەکانی دیکەی دنیادا، بە خۆیان و مێز و میکرۆفۆن و چادرەکانیانەوە شوێنێکی هەمیشەییان لەم گۆرەپانەدا داگیرکردووە.

لە کاتی بەڕێکەوتنی ریزی خۆپیشاندانەکاندا، زۆربەی زۆری لایەنگرانی ئەم ڕێکخراوانە، لە پاش پێچانەوەی مێز و چادرەکانیان، لە سوچێکی شەقامەکەدا دەوەستان و سەیری ڕێپێوانی سەندیکالیست و حزبەکانی دیکەیان دەکرد. بۆچی کەس تێکەڵ بەم خۆپێشاندانانە نەدەبوو: نەچوونە ژێرپەرچەمی بزووتنەوەی تر وپاراستنی بێگەردی ئایدئۆلۆژی گرووپی خۆ، لەسەر هەموو شتێکی ترەوە بوو. ئەمڕۆ زۆر کەس دەتوانێ ئەم روونکردنەوە یەکدێڕییە بە بێ هیچ دوودڵییەک بخاتە سەر کاغەز.

یەکێك لەو دیمەنانەی کە لە پەیوەند بەم مەراسیمانەی یەکی ئایاری ئەم گۆڕەپانەدایە و لە یادەوەری من و بەشێکی زۆری هاوڕیکانمدایە لە شاری یەتەبۆری، دیمەنی دوو پیرەمێردی هەشتا ساڵەیە کە لە ماوەی چەند ساڵێکدا لە پشت مێزێکی بچکۆلە و میکرۆفۆنێکی دەستییەوە، ئەو بەیاننامە گەدارانەیان دەخوێندەوە کە دژی سەرمایەداری بوون لە رۆژی یەکی ئایاردا.

ترسی گەورەی بەشێک لەو هاوڕێ قەشمەچییانەی خۆشمان ئەوە بوو کە

مەترسی دڵوەستانی یەکێک لە پیرەمێردەکان هەمیشە لە ئارادابوو کاتێک بەیاننامەکەی خۆیان بە تووندی دەخوێندەوە. سەیر ئەوە بوو، دوای تەواوبوونی خوێندنەوەی بەیاننامەکە، مێزو کورسییەکەیان دەپێچایەوە و دەڕۆیشتن. لە دوای سێ یادکردنەوەی یەکی ئایاردا ، هەواڵێک لە ئامادەبوونی ئەوان نەما. دەکرێ کۆچی دوایان کردبێ و یان نەخۆشکەوتبێتن. یان هیوادارم کەسێک هۆکاری ونبوونی ئەم پیرەمێردە سەرسەختانەی بە جۆرێکی تر لابێت و لە ڕوونکردنەوەی سیناریۆ ڕەشەکانی من باشتر بێت.

ئایا ئامادەیی چەپ لە عیراق و کوردستاندا لەمڕۆدا نزیکایەتییەکی هەیە بە دۆخی ئەم دوو کۆمۆنیستە سویدیەوەی کە خۆشیان لەبیریان چووب□ووەوە بۆچی ڕێکخراوێکیان هەیە و چ کاریگەرییەکیان لە هاوکێشەکانی دەسەلاتدا هەبووە کە بە جیا لە "ئیسپات وجود"ێکی رۆتینیانە لە یەکی ئایارو هەندێک بۆنەی تردا، بۆیان گرنگ نییە بزانن لە کوێی ڕووداوەکاندا ڕاوەستاوون.؟
ئایا چەپ لەمڕۆی کوردستان و عێراقدا ب□ ش□و□ن پاراستنی دەرودووکانێکەوە نییە کە ڕۆژگارێک دروستکراوە و لەمڕۆدا وەک شوناسێکی سیاسی و ئایدیۆلۆژی ئەندامەکانی سەیری دەکرێت و هیچ جێگایەکی لە ئیعرابی سیاسی کۆمەلگادا نییە؟

وەڵامی ئەم پرسیارەی سەرەوە کە چەپ لە عێراق و کوردستاندا بە جیا لە ئیسپات وجودێکی ڕۆتینیانە لە هەندێک موناسەبات و بەیاننامەڕەشکردنەوەدا ڕۆڵێکی دیکەی نییە، بە مانای بروابوون بەوەی کە گرفتێک لە ئارادایەو دەکرێ بە شوێن وەلامەوە بیت.
پێتوایە هیچ گرفتێک لە ئارادا نییە و ئەم چالاکییانەی کە رۆتینی ئەنجامدەدرێت بەشێک لە کاروچالاکی گروپی خۆیە، دەکرێ سەدان ساڵی دیکە بەردەوام بێت و لە باشترین حالەتیشدا دەکرێ وەک چیرۆکی ونبوونی پێرەمێردەکانی گۆرەپانی "یان تۆرییەت"ی یۆتۆبۆری کۆتایی پێ بێت.
بەلام بۆ "ئاسۆ کەماڵ"، نووسەری کتێبی (کۆمۆنیزمی نوێ)، لێکۆڵینەوەیەک سەبارەت بە حیزب و دەوڵەت و کێشەکانی کۆمۆنیزمی سەردەم، وەلام بە پرسیارەکانی سەرەوە کە چەپ لە ئەزمەدایە و دەکرێ گەران بەشوێن ڕێگاچارە جۆراوجۆرەکاندا ، کۆششیکی گرنگ بێت، دەبێتە کتێبێکی قەوارە 400 پەرەیی و بە بەکارهـێنانی سەدان سەرچاوەی کلاسیکی مارکسیستی کۆن و تازە بە شوێن سۆراغی ئەم پرسیارەوەیە: "پاسیڤیزمی چەپ و بیرۆکەی نوێ سەبارەت حزب و □□کخراوبوونی کریکاری تا وەڵامێک بەو ک□ش□انەی رووبەڕووی

بزووتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنیستیی بوونەتەوە بدرێتەوە"
یان بە مانایەکی تر: "چ تێگەیشتنێک لە حزب ، ئەمەی کردەتە بتێک کە پاسیڤانە لە پەراوێزی کۆمەڵگادا قەرارمان گرتووە؟ بە ئەمە پێویست بوو حزب لەو بتە چەقبەستووە لە تێگەیشتنی خۆماندا ڕزگاربکەین و پەیوەندی نێوان کۆمۆنیزم و چینی کرێکار و خەباتی چینایەتی و حزب و پرسەی میژوویی شکڵگرتنی حزب وەک ستراکتەری چینی کریکار بناسین".
بە ئاسۆ کەمالە ، بەشێکی گەورە لە پرسیاری ئەم ئەزمەیەی کە درێژەی هەیە، لە تێروانینی ئەم بزووتنەوەدایە بۆ حزب و پەیوەندی نێوان حزب و چیندا خۆی دەردەخات . بە تایبەت لە ڕێکخستنی کریکاراندا.
کتێبی کۆمۆنیزمی نوێ، گەڕانێکی قووڵی ڕەخنەگرانەیە بە مێژووی سوشیالیزمی دەوڵەتی سەدەی بیست دا و ئاوڕدانەوەیەکی چاوتیژانەیە بە پرسەی پەیوەندی نێوان کار و خەباتی چینی کریکار و دروستکردنی ڕێکخراو و ئەحزابی سیاسیدا. ڕاوەستانێکی بە ئاگاهانەیە لە بەرانبەر تاقیکردنەوەکانی چینی کرێکاردا لە سەقەت دا و دەرخستنی گۆشەنیگای تازەتر لە پەیوەند بەو جەدەلە سیاسیە هەمیشەییەی کە شکستی شۆڕش لە ئەکتەبەری ڕووسیادا دروستی دەکات.
بەشێکی گرنگی ئەو ڕەخنانەی لە تاقیکردنەوەی مۆدێلی سۆڤێتی کە لە ئاستی نێونەتەوایەتیدا گیراون لەسەر ئامادەیی بیرۆکراتیزمە لە دەسەلاتی سیاسی بەلشەفییەکاندا، ئاسۆ کەمال لە کتێبی کۆمۆنیزمی نوێدا، جەدەلی بیرۆکراتیزم و سەرنجدان لەوی لە ئاستێکی بالاتری سیاسی و تێگەیشتنێکی رادیکالانەتردا باس دەکات کە جێگای بەرزنرخاندنە.

بە بڕوای من، ناونیشانی کتێبەکە : لێکۆڵینەوەیەک سەبارەت بە حزب و دەولەت و کێشەکانی کۆمۆنیزمی سەردەم ، خوێنەر دەخاتە سەر خەیاڵی وەلامدانەوەیەکی فراوان بەم گرفتانە لە ئاست جوگرافیایەکی گەورەی نێونەتەوایەتیدا. وەک ئەوەی کە گرفتی پەیوەندی نێوان حزب و چینی کرێکار بەو مۆدێلەی کە لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاست و وڵاتەکانی ژێر دەسەلاتی دیکتاتۆریدا بە زەقی هەستی پێدەکرێ هەمان گرفت بێت لە ئەمریکا و بەشێکی زۆری ئەوروپادا. یان وەک ئەوەی لێکنەردابوونی چەپ لە ئەوروپادا هەمان دەردێک بێت کە لە عێراقدا چەپ بە دەستییەوە گیری خواردووە. ئەم تێروانینە کۆشمان دەکاتە ناو ئەو پرسیارەی کە ئایا چوارچێوەی لێکۆڵینەوەکە کوێیە؟ ئەوەی کە دەبێ سنووردارکرێت و تیشکێکی گەورەی نەخرێتە سەر کامەیە. ئەمە دەکرێ ئەو تەبینیە بێت کە لە بواری لێکۆڵینەوەی زانستیدا دەبێ لە بەرچاو بگیرێ. بە تایبەت لە کاتێکدا کە بەشێکی

گەورەی لێکۆڵینەوەکە لە تاقیکردنەوەی کۆمۆنیستەکانی کوردستان و عێراقە لە پەیوەند بە پرسیارەکانی حزب و ڕیکخستنی کریکاریدا.

ئاسۆ کەمال، خۆی ئەکتیڤیستەکی سیاسیە کە دەست بە داوەنی لێکۆڵینەوەی زانستیەوە دەگرێت تا وەلام بەو پرسیارانە بداتەوە کە بزووتنەوەکەی ئەوی لە چەقبەستنێکی هەمیشەیدا ڕاگرتووە ، هەر بۆیەش لە هەندێک جیگای لێکۆلێنەوەکەدا دەنگی منی لێکۆڵەرەوە دەدرێتە دەست دەنگی منی ئەکتیڤیست و ئەو ئۆبژێکتیڤیتییە زانستییەی لە ڕەچاوکردنی نووسینی زانستیدا دەبێ ڕەچاو بکرێت کاڵ دەبێتەوە. ئەم نموونە کورتەی خوارەوە دەکرێ لە هەندێک شوێنی دیکەی نووسینەکەدا ببینرێت:” چ تێگەیشتنێک لە حزب ، ئەمەی کردەتە بتێک کە پاسیڤانە لە پەراوێزی کۆمەلگادا قەرارمان گرتووە؟ بە ئەمە پێویست بوو حزب لەو بتە چەقبەستووە لە تێگەیشتنی خۆماندا ڕزگاربکەین”
خالێکی دیکە کە دەکرێ جێگای سەرنج بێت ئەوەیە کە گەرانەوەی چەپە بە کلاسیکیاتە گرنگەکانی مارکسیزمی ئەرتەدۆکس لە پەیوەند بە پرسیارەکانی رێکخستن و حزبایەتیدا لە زەمەنی گلۆبالیزەیشن و سەرمایەداری ئەمڕۆدا. بە تایبەت لەکاتێکدا تیۆریەکانی ئیدارە و بەڕیوەبردن لە ئاستە زانستییەکەیدا و لە ناو جومگە گرنگەکانی زانستە جەراوجۆرەکاندا ، سەدەها مەدەلی رێکخستنمان پێشکەشدەکات کە دەکرێ لە پەیوەند بە پرسیارەکانی رێکخستندا کەڵکی لێوەربگیرێت. ئایا بەڕێوەبردنی مایکرۆسۆفت و ئەپڵ و تەیۆتا لە بازاڕێکی گڵۆباڵدا و بەو هەموو کەرت و لق وپۆپانەویە دەکەی جێگای سەرنج بێت. تاقیکردنەوەی گەریلاکانی چیاپاس لە مەکسیک و بەکارهێنانی ئەو فرسەتانەی “نیتوەرک”ەکانی ئەمڕۆی سەرمایەداری نموونەیەکی سادەیە.

بە بڕوای من کتێبی کۆمۆنیزمی نوێ شایەنی خوێندنەوەیەکی قوڵترە، نەک هەر بۆ کەسانێک کە بە شووێن پرسیارەکانی سیاسەت و رێکخستنی سۆشیالیستیەوەن، بەلکو زانیاریەکانی ناو کتێبەکە گەڵێک گرنگن و کەسانێک کە بەشوین تێروانێکی مەتریالیستانەی ئەمڕۆییەوەن بە بەشێکی گرنگی ڕووداوەکانی سەدەی نۆزدە و بیست کە تا ئیستاش کاریگەری ڕۆژانەیان لەسەر ڕووداوەکانی عێراق و کوردستان هەیە ، دەکرێ خوێندنەوەیەکی زۆر بەسوود بێت.
بەڵام خاڵێک کە ناکرێ چاوپۆشی لێبکرێت ئەوەیە کە بۆچی کتێبخانەی کوردی لە ئاستی ئیلیتە کولتوریەکەیدا نووزەیەکی لەدەرنایەت بە ئاوەدانەوە لە کارێک کە بەڕاستی شایەنی ئەوەیە لە بەرانبەریدا

رابوەستیت. من بە جیا لە کولتوری ئاوڕدانەوە لە بەرھەمی دۆست و ھاوڕی نزیکەکانی خۆ لە بازنەی مەدح و سەنایەکی یەکترگەورەکردندا و رەنگە ئایدۆلۆژیەکانی کە دەکرێ ئەم کتێبەی پێ مۆربکرێت ھیچ ھۆکارێکی دیکە نابینمەوە.
بەلام بۆ بزووتنەوەیەکی سیاسی کە بەشێکی گەورەی رەخنەکانی ئەم کتێبە ئاراستەی ئەوانە ، مەبەست لە حزب و گروپە جیاوازەکانی کۆمۆنیزمی کرێکارییە لەعێراق و ئێراندا، بێدەنگییەکە سەد ھێندەی تر کوشندەترە.
بەلام بەرلەوەی ئینسان جێگایەکی گەورە یان نچووک بۆ ئەم بێدەنگییەی چەپ تەرخان بکات لەبەرانبەر ئەم کتێبەدا کە بەشێکی گەورەی ڕەخنەکە رووی دەمی لەوانە، ھەستدەکرێت ئەو دۆخەی لە ناو چەپی کوردستانی عێراقدا و ئێراندا دەگوزەرێ وەک ئەزمەیەک سەیر ناکرێت و ئینسان رازییە بە درێژەپێدانی ئەو ڕەوتەی کە لە کۆتایی ھەشتاکانەوە گرتوویەتە بەری و لە باشترین حالەتەکانیدا، حزبی کردۆتە چەترێک کە لە پرسی مردنی کادر و ئەندامەکانیدا یان یادەوەرییە کرێکاری و حزبیی□ نێونەتەوایەتیەکاندا وەک یادەوەرییەکی جاویدان، وەک نوستالژیایەک بە دەوریدا کۆببنەوە.
دۆخێک کە لە ڕەوتەکانی دیکەی ناو چەپی عێراقدا بە زەقی دیارە و ئەو چەپە نوێیەی کە بڕیاربوو بە ڕەخنە لەم ترادیسیی□نە سیاسی و ئایدیۆلۆژیە سنوورەکانی خۆی ڕابگەێنێ، لە ئێستایدا لە ناو ھەمان کولتور و ترادیسیۆنی ھێزیکی سیاسی سونەتیدا بە تەواوەتی گیریکردوە و بە لەکەناردابوونی خۆی ڕازییە .

ڕەگەز یان جێندەر و پرسیاری ژنان. ن: مارتا لینا م□□و ل□وی□س وەرگێڕان لە ئینگلیزیەوە: ھێمن ئەمانی

مەیلی ھەندێک کەس بۆ بەھەڵە گرتنی پرسیاری ژنان لەگەڵ پرسیاری جێندەر دەرخەری بێئاگایی و نەزانیی زانستی و تێنەگەیشتنی بنەما

بنەڕەتییەکانی ئەو دوو کێشەیەیە.
لەوانەیە لە نێوان ئەو دووانەدا پەیوەندییەک هەبێت، بەڵام بە هیچ شێوەیەک هاومانای یەکتر یان هاوشێوە نین. ڕەگەز یان جێندەر لە تایبەتمەندییەکانی پیاو و هەروەها ژنیشە، وە باسکردن یان تاوتوێ کردنی ئەو بابەتە هەردوولا واتە پیاو و ژنیش دەگرێتەوە. ئەگەر بەچوونی پرۆفیسۆر لێستەر فرانک وارد "کۆمەڵناسی ناسراوی جیهانی" ڕاست بێت، دەستەواژەی جێندەر Gender پەیوەندی زیاتری لەگەڵ پیاو هەیە تاکوو ژن.
بەچوونەکەی پرۆفیسۆر وارد ئەمەیە کە ژن واتە مێینە، بناغەی سەرەکییە، سەرەتای ڕەچەڵەکە و هەروەها ژن خودی ڕەچەڵەکە. بە شێوەیەکی سادە پیاو لەسەر ڕێگای سرووشت و پێگەیشتن "Evolution" بە مەبەستی جیاوازی و جیا کارییە، وە بە واتای تەواوەتی زیندەزانی "بایۆلۆجیکی"، پیاو واتە ڕەگەز "جێندەر".

بەڵام لە جیهانی مرۆیی و کۆمەڵایەتیدا پێگە و پەیوەندی ژن و پیاو ئاوەژوو بۆتەوە. هەرچەند ناتوانین کە جیاوازییەکانی نێوان پێکەی زیندەزانی "بایۆلۆجیکی" و ڕوانینی باو و کۆمەڵایەتی بەسەر پێگەی ژنان لە کۆمەڵگادا تەنیا بخەینە ئەستۆی هەوەسبازییەکانی زەینی مرۆڤ. بەڵام بڕوا یان وەها بۆچوون و ڕوانگەیەک کە بەو ڕادەیە جێکەوتوو بووە، دەبێت بە خوڵقانی ڕوونکردنەوە و پاساوێک یان هۆکارگەلێک هەبێت، دەنا نەیدەتوانی هەتا ئەمڕۆش بەسەر پێوە بمێنێتەوە. ڕاستییە زیندەزانی و بایۆلۆجیکییەکان ناتوانرێت لەناوببرێن، بەڵام ڕوانگە زەینییەکان بەشێوەیەکی بەربڵاو دەکەونە ژێر کاریگەری هۆکارە ئابوورییەکان لەژیاندا، وە ئەگەر بەڕادەی پێویست لێکۆڵینەوەی قوڵی لەسەربکەین بەدڵنیاییەوە هۆکار و بناغەیەکی مادی بۆ هەموو بوارە کۆمەڵایەتی و زەینییەکان دەدۆزینەوە.

لە کوێوە ئەو خواستە بەردەوام دروست دەبێت کە پرسیاری ژن لەگەڵ پرسیاری جێندەری ڕەگەزی بەهەڵە وەربگیرێت؟
ناساندن و پێکهێنانی بنەچەی خاوەندارێتی تایبەتی "خاوەندارێتی تایبەتی واتە خاوەندارێتی تاکە کەسی بەسەر شتێک، ناوچەیەک و تەنانەت کەسێکدا"، پێگەی ژنانی لە کۆمەڵگادا بە تەواوی گۆڕی.
مافی خاوەندارێتی تایبەتی ئەو هەلەی لەگەڵ خۆی هێنا بۆ دەوڵەمەندبوون و هەروەها خواستی گواستنەوەی ئەو موڵکە بۆ نەوەکانی داهاتوو. ئەم دەسەڵات و سیستمە ئابوورییە نوێیە گۆڕانکاری زۆری لە پەیوەندی خێزانی و بنەماڵەییدا پێکهێنا. بە

ئەوەی کە پیاوان بزانن کە دەبێتە بەشبەر یان واریسەکانی ئەوان کە دەبن، تاکهاوسەری بوو بە پێویستی و نیازێکی گرنگ، لانیکەم بۆ ژنان. کۆنترۆڵکردنی هێزی سێکسی و سەکشوالیتی ژنان، خواستی کۆمەڵایەتی بۆ ڕێکخستنی کارلێکی دایکایەتی، سەرچاوەکەی لە خواستی غەریزی و دەروونی بۆ پاراستنی خاوەندارێتی تایبەتیدایە.
لە پێگەی دەسەڵات و سەرەکی بنەماڵە یان عەشیرەوە، لەگەڵ بوونی مافی تەواوەتی بۆ ژیانێکی تەواو و کامڵ بە مرۆڤ، ژنان کەوتنە بازنەیەکی تەنگی کۆمەڵایەتیەوە کە بەگشتی لەلایەن کارتێکەرەکانی دایکایەتیەوە دیاری دەکرا. پێکهێنانی ژیانی هاوسەری و شوو کردن بوو بە بابەتێکی گرنگ لە ژیانی ژناندا. زمانی ئێمە سەلمێنەر و بەڵگەی ئەوەیە کە کاتێک دەڵێین " پیاو و هاوسەرەکەی" “Men and Wife” . ووشەی “Wife” “هاوسەری ژن” تەنیا باس لە پەیوەندی سەرداری لەگەڵ یەک پیاودا دەکات و پێوانەی بوونی ژنە. هیچ کەس بیر لە ناوهێنانی ژن و مێردێک ناکاتەوە بەواتای مێرد و ژن “Husband and Women”. پێگەی ژنان یان پێگەی کۆمەڵایەتی ژنان تا ئاستێکی زۆر لەسەر بناغەی جەندەری ئەو دیاری دەکرێت و گرنگی کۆنترۆڵکردنی ئەم بابەتە بۆ پاراستن و ڕاگرتنی بناغەی خاوەندارێتی تایبەت پێویست و گرنگە. ئەو خواستە بۆ کۆنترۆڵ و ژێردەستە کردنی ڕەگەزی ژن لە ڕوانگەی کۆمەڵایەتیەوە زیاتر لە کاتی هەڵوەدانی ژنان بۆ هاتنە ناو ئاڕاستەکانی تری هەڵسوڕان و کاری کۆمەڵایەتیەکان خۆی نیشاندەدات. کاتێک کە کرێکارانی پێشڕەوی مافی دەنگدان بۆ ژنان هەڵسوڕان و خەباتی خۆیان بۆ مافی یەکسان دەستپێکرد، یەکێک لەو بەڵگانەی کە بە شێوەی بەربڵاو کەڵکی لێ وەردەگیرا بۆ دژایەتیان ئەوە بوو کە ئەوان بە” ژنانی بێ ئەخلاق” نێو دەبران. هەر ماوەیەک لەمەوبەر یادی زیاتر لە سەدساڵەی لەدایک بوونی ئەو پیاوەمان جەژن گرت کە بە یەکەمین جار لە ویلایەتی مین ژنی وەکوو مونشی لە دووکانی خۆی دامەزراند. ئەم پیاوە لەلایەن کۆمەڵگاوە پەراوێز خرا و ئەو ژنانەی کە لەلای ئەو کاریان دەکرد بەلای پیاوانی “بەڕێزی” ئەو کاتەوە بە ژنانی “خراپ” نێر لێندران. هەر جۆرە هەوڵ و تێکۆشانێکی ژنان بۆ دەرباز بوون لەو ژیانە بەرتەسکە نالەبارەی بەهۆی ڕەگەز یان پیشەی دایکایەتی بۆی دیاری کرابوو بە ناشیرینترین و تاڵترین شێوە دژایەتی دەکرا.
ئەگەر کۆنترۆڵ یان دیاری کردنی پەیوەندی ڕەگەزی سەکشواڵی ژنان لە خواستەکات و پێویستیەکانی خاوەندارێتی تایبەت تێپەڕێت، کەواتە لە لایەنی لۆژیکیەوە وامان بۆ دەردەکەوێت کە کلتووری ناوبراو ئەم پێویستیە زەروریە وەلا دەنێت و ژن توانای ئەوەی دەبێت کە ژیانێکی شیاوی مرۆڤێکی کامڵی هەبێت. هەموو جۆرە یاسا و ڕێساکان یان

پێکهاتنی کۆمەڵگایەکی کۆنتڕۆڵکراوی س□رکشواڵیتی ڕەگەزی لە سیستمێکدا کە شوێنکەوتووی یاسای سەرمایەداریە، لەلایەن ئەو خواست و پێویستیە ئابووری و کۆمەڵایتیانەی کۆمەڵگای ئەوکات دیاری دەکرێت. ئەم سیستمە ئابووریە تازەیەی کە ئێمە بە خێرایی خەریکین بەرەولای تێدەپەڕین، پێکھێنەری وەها پەیوەندیەکی کۆمەڵایەتی دەبێت کە دەبێتە هۆی پێشکەوتن و پارێزگاری کۆمەڵگا.
ئەخلاقی سەرمایەداری ئەو کاتە لەناو دەچێت کە سیستمی خاوەندارێتی تایبەتی تێپەڕێنین و لەناوی بەرین. قازانچی کۆمەڵایەتی هاوبەش ئەخلاق و ستانداردێکی بەرزتری مۆڕاڵی بە ئێمە دەبەخشێت.

کورتەی ژیانی مارتا لینا مۆڕۆو لۆویس:

لینا مۆڕۆو لۆویس لە ساڵی ١٨٦٨ لە شارۆچکەی وارن لە ویلایەتی ئیلینۆی ئەمەریکا لەدایک بوو و هەر لەوێش خوێندی دواناوەندی تەواو کرد و لە ساڵی ١٨٩٢ بڕوانامەی زانکۆی بەدەست هێنا.
ناوبراو کە بە لینا دەناسرێتەوە، وەک ئەدیب و وتەبێژی ڕێکخراوی یەکێتی ژنانی مەسیحی یەکسانی تا ساڵی ١٨٩٨ کاری کردووە و دوای ساڵی ١٨٩٨ دەستی داوەتە خەبات بۆ بەدەستھێنانی مافی دەنگدان بۆ ژنان. لە ساڵی ١٩٠٠ چوو بۆ ئۆرۆگان و وەک کرێکارێکی ژن بۆ یەکەمجار هەوڵی ڕاکێشانی سەرنجی بزووتنەوەی بەهێزی یەکێتیە کرێکاریەکانی شیکاگۆیدا بۆ خەبات بۆ بەدەست هێنانی مافی دەنگدان بۆ ژنان.
لینا لە ساڵی ١٩٠٢ چووە ناو حیزبی سۆسیالیستی ئامریکا SPA، وە خەباتی خۆی لە مافی دەنگدان بۆ ژنانەوە بەرەو سۆسیالیزم گۆڕی.
وەکوو ڕێکخەر و سازماندەری سیاسی لە حیزبی سۆسیالیستدا دەستی بەکار کرد و لە نێوان ساڵەکانی ١٩٠٨-١٩١٤ لە هەموو ویلایەتەکانی ئامریکا قسەی دەکرد، هەروەها لە کانادا و ئینگلاندیش بەشداری لە بەشە ڕیکلامیەکاندا دەکرد. لە ساڵی ١٩٠٥ وەکوو ئەندامی کومیتەی میللی ژنانی حیزبی سۆسیالیست لە کالیفۆرنیا هەڵبژێردرا.
زیاتر لە ٢ ساڵ ڕۆژنامەنووس و سەرنووسەری ڕۆژنامەی ساندەی مۆرنینگ پۆست و هەروەها ڕۆژنامەی کرێکاری ڕێکخراوی ویلایەت، هەواڵی کرێکاری ئالاسکا بوو.
ساڵی ١٩٢٥ وەکوو وەزیری کاروباری دەرەوەی وڵاتی حیزبی سۆسیالیستی کالیفۆرنیا هەڵبژێردرا تا ساڵی ١٩٣٠ و لەو ماوەیەدا سەرنووسەری ڕۆژنامەی سۆسیالیستی Labor World بوو. ئەو لەو ماوەیەشدا ئەندامێکی کارای نێودەوڵەتی ژنان بۆ ئاشتی و ئازادی و یەکێتی

ژنانی دەنگدەر بوو. ساڵی ١٩٢٦ کاندیدی حیزبی سۆسیالیست بوو بۆ فەرمانداری "قائیم مقام" کالیفۆرنیا، وە هەروەها لە ساڵی ١٩٢٨ کاندیدی سۆسیالیستەکانی کالیفۆرنیا بوو بۆ مەجلیسی سەنای ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئامریکا.
لینا لە ساڵەکانی ١٩٣١ بوو بە ئەندامی کومیتەی میلی ئیجرایی حیزبی سۆسیالیستی ئامریکا و لە ساڵی ١٩٣٦ لە حیزبی سۆسیالیست جیا بۆوە بە ئەوەی بچێتە ناو فێدراسیۆنی سۆسیاڵ دیمۆکرات کە بەهۆی جیاوازی ئایدۆلۆژیەوە لە SPA حیزبی سۆسیالیست جیا ببۆوە. ئەو لە ساڵەکانی کۆتایی ژیانیدا خەریکی بەڕێوەبردنی کتێبخانەی کۆلێژی زانستی کۆمەڵایەتی ڕەند بوو کە بۆ فێرکردن و خوێندنی سۆسیالیزم پێکهاتبوو.
لینا لە ساڵی ١٩٥٠، وە لە تەمەنی ٨١ ساڵیدا ماڵئاوایی لە ژیان کرد. ئەگەرچی ئەو زۆرینەی ژیانی خۆی لە ڕێبەرایەتی حیزبی سۆسیالیستدا بوو بەڵام ژیاننامەی خۆی هیچکات نەنووسیوە، لەگەڵ ئەوەشدا لینا خاوەنی زۆر نووسین و بابەتە کە لە کتێبخانەی تامیمن لە ئاڕشیوی ڕابەرت واگنەر لە زانکۆی نیۆیۆرک هەڵگیراون.

ن: مارتا لینا مۆڕۆو لێویس
وەرگێڕان لە ئینگلیزیەوە: هێمن ئەمانی

سزا .. ن: ئەحمەد شاملو .. و: هێمن ئەمانی

لێرە دا چوار زیندانە
بە هەر زیندان دووهێند داڵان
لە هەر داڵان چەند هێندە ژوور
لە هەر ژوورێک کۆمەڵێك پیاو پێ بەست کراو…

ئەڵەم پێ بەست کراوانە، کەسێک،
ژنەکەی خۆی لە گەرمەی ڕەشی بوختانێک
بە زەوری خەنجەرێک کوشتووە.

کەسێک لەم پیاوە بەندیانە

بە گەرمای نیو□□ی هاوین، لەسەر کۆڵان،
ژەمە نانی کۆرپەکانی لە خوێنی نان فرۆشی چیڕی زێدە خواز
خەڵتاندووە.

لەمانە چەند کەسانێکیان
لە ڕۆژێکی تەریکی باراناویدا،
لەسەر ڕێگەی بەهرە خۆرێک دانیشتبوون.

کەسانێکیان، لە بێدەنگی کۆڵا نێکا
بەسەر دیوارێکی کورتدا
بۆسەر سەربان بازیان دابوو.

کەس گەلێکیان، نیوە شەوان،
ددانی زێڕی تازە مردوویان، لە گۆڕستانەکان دەشکاند.

بەڵام من هیچ کەسم بە تاریکی و شەوی زریان نەکشتووە
من سەر ڕێگام لە هیچ پیاوێکی بەهرە خۆر نەگرتووە
بەڵام من نیوەکانی شەو
لە سەربانێک بۆ سەربانێک، هەنگاوێکم نەبزاوتووە.

لێرە دا چوار زیندانە
بۆ هەر زیندان دووهێند داڵان
لە هەر داڵان چەند هێندە ژوور
لە هەر ژوورێک کۆمەڵێك پیاو پێ بەست کراو…

ئەلەم پێ بەست کراوانە
کەسانێک هەن
جەستەی بێ گیانی ژنانیان خۆشتر دەوێ.
ئەلەم پێ بەست کراوانە
کەسانێک هەن
لە بیریاندا ژنێک هەر شەو
لە ترسی مەرگ، بە ناخی دڵ دەکا هاوار.

من ئەمما لە ژناندا هیچ نابینم
ئەگەر ئەم نیوەیەی کۆمەڵ نەبینم من لە پڕ، بێدەنگ.
بەڵام من
لەناو دڵی کوێستانانی خەیاڵی خۆم،

جگ□ ل□ زای□□ی بەستووی ئەهوەندی بانگی ئەم سەوزە گیا کێویانە
کە شین دەبن و دەژاکێن و وشک هەڵدێن و دەوەرێن،
هیچ نابیستم.

من ئەگەر
ئەم کۆت و بەندە نەبووایە
لە کازیوەی بەیانێکدا، لەوانەیە
وەک تارمایی یادەوەریەکی دوور،
تێدەپەڕیم
بە پانتایی بێ بەرهەمی ئەم خاکە سارد و سڕە دا…
تاوان ئەمەیە!
ئەمەیە تاوان!

ن: ئەحمەد شاملو
وەرگێڕان: هێمن ئەمانی

لێگەڕێن ئەم خاکە نیشتمانێک بێ دووبارە … ن: لانگێستۆن هیوگێس

لە ئینگلیزیەوە: هێمن ئەمانی

لێگەڕێن ئەم خاکە نیشتمانێک بێ دووبارە
لێگەڕێن ئەمجارە ئەو ئاواتە بێت کە بوو
لێگەڕێن کە ڕابەرێک بێ لە دەشتا
وە لە هەوارێکدا کە ئازادە ئۆقرە بگرێ

(ئەم خاکە هەرگیز نیشتمانێک نەبوو بۆ من)

لێگەڕێن ئەم خاکە خەیاڵ و خەونی هەموو ئاواتەکان بێ
لێگەڕێن ببێتە هەرێمی شکۆمەند و مەزنایەتی خۆشەویستیی
ئەو شوێنە بێت، زوڵمی زاڵمان بە دەستی پاشاکان دانەپۆشرێ
تا هەرکەسێک ژێرچەپۆکانە ژێر خاک نەندرێ

(ئەم خاکە هەرگیز نیشتمانێک نەبوو بۆ من)

ئاه، لێگەڕێن ئەم نیشتمانە وڵاتێک بێ کە ئازادی
نەڕازابێتەوە بە پشتێنی درۆینەی نیشتمانپەروەری،
بەڵام بوار و دەرفەتی ڕاستەقینە بۆ هەموانە، ژیان ئازادە
وە یەکسانی لەو کەش و هەوایەدایە وا هەڵیدا□مژین

(لەم نیشتمانی ئازادە، نە یەکسانی بۆ من بووە و نە ئازادی

پێم بڵێ، ئەتۆ کێی وا لە تاریکیدا لێو دەبزێوی بە ئەسپایی؟
ئەتۆ کێی وا کە سەرپۆشت هەموو ئاورینگی ئەستێرانی گرتووە؟

سپی پێستێکی عەوداڵم، هەڵخەڵەتاو لە سوچێکا فڕێ دراوم،
ڕەش پێستێکم ئاسەواری کۆیلایاتی بەسەر جەستەدا ڕادەکێشم،
ئەو سوور پێستەم کە لە خاک وەدەرنراوم،
ئەو ئاوارەم وا چنگی لەو هیوایەی بۆی دەگەڕێ توند کردووە،
کەچی هەمیشە ئەو یاسا کۆنە گەمژانە دەدۆزمەوە
کە سەگ سەگ هەڵدەدڕێ، وە خاوەن هێز هەژاران وەبن پێ دەنێ.

من لاوێکم لێوان لێو لە هیوا و توانا
پێ بەستکراو بەو زنجیرە دێرینە تا هەتاییەی
قازانج، هێز، بەدەست هێنان، دزینی خاک!
تاڵانی زێر! تاڵانی شێوازی بەرهەم هێنانی داخوازی!
کاری مر□ق! یان مووچەکەی!
یان تاڵانی هەموو شتێک بە یاسای تەما کردن و چاو چنۆکی!

من جوتیارم، کۆیلەی زەوی
کرێکارم فرۆشراو بە هێزی ماشێن
ڕەش پێستێکم خزمەتکاری هەموو ئێوە.
من کۆمەڵم، پەشۆکاو، برسی، چارە ڕەش
لەگەڵ هەموو ئەو ئاواتەم، هێشتاش برسیم
هێشتاش ئەمن چەوساوەم، ئاه، پێشەنگەکان!
من ئەو کەسەم تا ئەمڕۆکە هەنگاوێکی بۆ بەرەو پێش نەبزاوتووە،
چارە ڕەشترین کرێکار کەساڵەها یە دەست بە دەست مامەڵە دەکرێ.

بەڵام هەر ئەو کەسەم لەم جیهانە پاشکەوتوە دا
کە هەنووکەش ئاغا و ڕەعیەت بوونی هەیە،
سەرەتایی ترین خەونەکانی لەسەردایە
خەیاڵێکی وەها بەهێز، وەها دلێر، وەها ڕاستەقینە،
کە توانای بێباکانە و بوێرانەی هەتا ئێستاش سروود دەڵێ و
لە ناخی هەر خشت و بەردێکا، لە هەر کون و قوژبنێکا دەزرینگێتەوە

و
ئەم خاکەی کردووە بەو نیشتمانە، ک□ ئێستا هەیە.

ئاه، من ئەو کەسەم کە هەموو کۆنە زەریاکانی پێواوە
بۆ گەڕان بەدوای شوێنێکدا کە مەبەستمە خاکی من بێت
من هەر ئەو کەسەم کەناراوە تاریکەکانی ئیرلاند و
دەشتەکانی پۆڵۆنیا، مێرگوزارەکانی ئینگەلتەرای بەجێ هێشت
وە دا بڕام لە کاناراوەکانی ئافریقای ڕەش
تا ناوچەیەک “نیشتمانێک لە ئازادی” بونیاد بنێم.

ئازاد؟

کێ وتی ئازاد؟ من نا!
بە دڵنیاییەوە من نا! بە ملیۆنان کەس ئەمڕۆکە ئازار چەشتوو؟
ملیۆنەها کە دەکوژرێن کاتێ مان دەگرن؟
ملیۆنەها کە هیچیان نییە بۆ وێدانەوەی ئێمە؟
بۆ هەموو ئەو خەونانەی کە هەمانە
هەموو ئەو سروودانەی خوێندوومانە
هەموو ئەو هیوایەی کە بوومانە
وە هەموو ئەو ئاڵایەی هەڵمان کردن،
ملیۆنەها کە هیچیان نییە بۆ وێدانەوەی ئێمە
جگە لەو ئاواتەی نزیک مردنە ئەمڕۆکە.

ئاه، لێگەڕێن ئەم خاکە نیشتمانێک بێ دووبارە
ئەو وڵاتەی کە تا ئێستاش نەبووە
بەڵام دەبێ ببێتە ئەو خاکەی کە هەموان تێیدا ئازادن.
ئەو نیشتمانەی هی منە، هی هەژارەکانە، هی سوورپێستەکانە،
ڕەشپێستەکان، من،
ئەو کەسەی ئەم نیشتمانەی درووست کرد.
ئەوانەی ئارەقە و خوێنیان، ئیمان و ئازارەکانیان،
دەستی ئاسنگەری داڕشتە، لەژێر باران گاسنەکانیان،
دەبێ دووبارە خیاڵی بەتوانای ئێمە بگەڕێننەوە.

بەڵێ، هەر تەشەر و جنێوێکت لە دڵدایە ئاڕاستەم کە
پۆڵای ئازادی ژەنگ ناهێنێ.
لەو کەسانەی زەروو ئاسا بەسەر ژیانی خەڵکەوەن،
ئێمە دەبێ ئەو خاکەمان جارێکی تر بگرینەوە.
ئاه، بەڵێ،

من بە ئاشکرا دەریدەبڕم،
ئەم خاکە هەرگیز نیشتمانێک نەبوو بۆ من،
لەگەڵ ئەوەش بەڵێن دەدەم کە دەبێتە وڵاتی من!

لەسەر کەلاوە و وێرانەی تاوانباران
دەستدرێژی وگەندەڵییەکان، نهێنی کاری و دزی، درۆکان
ئەمە، هەموو کۆمەڵ
دەبێ زەوی، کانەکان، دارستان و ڕووبارەکان
کێوەکان و دەشتە پان و بەرینەکان
هەموو، هەموو پانتایی ئەم هەرێمە گەورە سەر سەوزە، ڕزگار بکەین
وە دووبارە نیشتمانێک بونیاد بنێین.